

Щодо питання інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності

Олена Шарапова

кандидат технічних наук, доцент, завідувач лабораторії інформаційно-аналітичного забезпечення судово-експертної діяльності, сертифікації та контролю якості досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3638-155X>, e-mail: elena.sharapova@hniise.gov.ua

Ірина Багор

науковий співробітник лабораторії інформаційно-аналітичного забезпечення судово-експертної діяльності, сертифікації та контролю якості досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, e-mail: irina.bagor@ukr.net

Олена Джалова

науковий співробітник лабораторії інформаційно-аналітичного забезпечення судово-експертної діяльності, сертифікації та контролю якості досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6544-1364>, e-mail: elena_df@ukr.net

Розглянуто особливості інформаційного забезпечення судової експертизи, сукупності методів, засобів і технологій, застосовуваних для збирання, опрацювання, аналізування та зберігання даних, необхідних для проведення судово-експертних досліджень на сучасному етапі розвитку. Окреслено правове регулювання й організація експертної діяльності в кодексах і Законі України «Про судову експертизу» та шляхи підвищення їхньої ефективності.

Ключові слова: судовий експерт; судова експертиза; інформаційне забезпечення.

On Information Support for Forensic Activities

Elena Sharapova, Iryna Bahor, Elena Dzhalova

The authors discuss the issue of information support for forensic examination, a set of methods, tools, and technologies used for collection, processing, analysis, and storage of data required for conducting forensic examinations at the current stage of development. The paper outlines the legal regulation and organization of forensic activities in the Codes and the Law of Ukraine "On Judicial Examination", as well as ways of their improvement.

Keywords: forensic expert; forensic examination; information support.

Під час проведення судово-експертної діяльності суттєве значення має інформаційне забезпечення. Так, у ст. 20 Закону України «Про судову експертизу» передбачено, що підприємства,

установи, організації (незалежно від форми власності) зобов'язані надавати безоплатно інформацію, необхідну для проведення судових експертиз, атестованим судовим експертам,

а також, за згодою, натурні зразки або каталоги своєї продукції, технічну документацію та іншу інформацію, необхідну для створення й оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи. Державні спеціалізовані установи, судові експерти й залучені фахівці, які проводять судові експертизи, у разі отримання інформації, що становить державну, комерційну або іншу охоронювану законом таємницю, повинні забезпечити нерозголошення цих відомостей. Державні спеціалізовані установи, які проводять судові експертизи, мають право одержувати від судів, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування зняття кримінального правопорушення та інші речові докази, щодо яких завершено кримінальне провадження, для застосування в експертній і науковій діяльності [1].

Інформаційне забезпечення судової експертизи — це сукупність методів, засобів і технологій, застосовуваних для збирання, оброблення, аналізування та зберігання даних, необхідних для проведення судово-експертних досліджень. Це забезпечення передбачає надання експертам доступу до інформаційних ресурсів, нормативно-правової документації, баз даних, а також спеціалізованого програмного забезпечення, яке допомагає виявити, оцінити та представити факти в судових процесах.

Мета інформаційного забезпечення судової експертизи полягає у створенні організованої системи збирання, зберігання, передавання та застосування даних як у судовій

експертизі загалом, так і за її окремими напрямками. Ця система дає експертові змогу точно описувати та класифікувати досліджувані об'єкти, планувати подальші дії, вибирати відповідні методики, а також обґрунтовувати та формулювати експертні висновки. Інформаційне забезпечення також допомагає розв'язувати важливу проблему типології експертних завдань, зокрема оптимізацію принципів — тобто раціональне використання структурних елементів експертних завдань для достовірного з'ясування обставин справи за допомогою спеціальних знань.

Основні компоненти інформаційного забезпечення судової експертизи:

- 1) *правова база*. Правова база в інформаційному забезпеченні судової експертизи охоплює нормативно-правові акти, які регулюють процеси збирання, зберігання, передавання та застосування даних у судовій експертизі. Це закони, постанови, інструкції та інші документи, що обумовлюють права й обов'язки експертів, вимоги до експертних досліджень, процедури їх проведення, а також захист прав учасників судового процесу. Правова база забезпечує правову визначеність, що сприяє ефективності й об'єктивності експертної діяльності;
- 2) *інформаційні ресурси*. Інформаційні ресурси в інформаційному забезпеченні судової експертизи містять різноманітні джерела та бази даних, якими експерти послуговуються для збирання,

аналізування та опрацювання інформації. Основні типи інформаційних ресурсів: бази даних, реєстри, архіви, наукові публікації (статті, монографії і дослідження, що висвітлюють теоретичні та практичні аспекти судової експертизи), експертні висновки (документи з попередніх справ, що можуть слугувати прикладом або довідковим матеріалом);

- 3) *програмне забезпечення*. Програмне забезпечення в інформаційному забезпеченні судової експертизи відіграє важливу роль в автоматизації процесів збирання, опрацювання й аналізування даних. Основні аспекти програмного забезпечення містять: системи управління базами даних (їх застосовують для зберігання й організації інформації про експертизи, матеріали справ і результати досліджень); аналізатор даних (програмні інструменти, які допомагають експертам опрацьовувати й аналізувати значні обсяги інформації, включно зі статистичними програмами та програмним забезпеченням для оброблення зображень); системи документування (програми, що автоматизують створення експертних висновків, звітів і протоколів, забезпечуючи їх структурованість і відповідність вимогам); комунікаційні платформи (засоби для обміну інформацією між експертами, правоохоронними органами

й судовими інстанціями); засоби убезпечення даних (програми, що забезпечують захист конфіденційності та цілісності інформації, а також контроль доступу до чутливих даних);

- 4) *матеріально-технічне забезпечення*. Матеріально-технічне забезпечення в інформаційному забезпеченні судової експертизи охоплює всі ресурси, необхідні для проведення експертиз і забезпечення ефективної роботи експертів. Основні елементи містять: обладнання (спеціалізовані прилади та пристрої, якими послуговуються для проведення досліджень); програмне забезпечення (комп'ютерні програми, які допомагають у збиранні, опрацюванні й аналізуванні даних, а також у створенні висновків експертів); дослідницькі матеріали (зразки, реактиви, стандартні матеріали, необхідні для проведення експериментів та аналізів); системи зберігання даних (архіви й бази даних, які застосовують для організації та збереження інформації про проведені експертизи); транспортні засоби (засоби для перевезення експертів, обладнання та матеріалів до місця проведення досліджень); приміщення (лабораторії та робочі місця, обладнані всім необхідним для комфортної і безпечної роботи експертів);
- 5) *методичне забезпечення*. Методичне забезпечення в інформаційному забезпеченні

судової експертизи містить комплекс документів, рекомендацій і стандартів, які регулюють процеси проведення експертиз. Основні компоненти методичного забезпечення: методики досліджень (описують специфічні підходи і процедури для виконання експертиз різних видів — криміналістичних, психологічних тощо); інструкції (документальні матеріали, що надають докладні вказівки щодо виконання певних видів експертиз або роботи з обладнанням); стандарти (усталені норми й вимоги, що визначають критерії якості та точності досліджень, а також процедури їх виконання); навчальні матеріали (посібники, курси та тренінги, що допомагають експертам підвищувати кваліфікацію й опановувати нові методики); Рекомендації щодо оформлення документів (шаблони та приклади висновків експертів, звітів і протоколів, що забезпечують їх відповідність вимогам) [2].

Виконання судово-експертної діяльності потребує доступу до значного обсягу інформації та вправного її опрацювання. Цей процес містить накопичення, зберігання, систематизування, копіювання, перетворення, пошук, отримання і відтворення даних, їх застосування для порівняння та створення спеціалізованих баз даних. Сучасна судово-експертна діяльність неможлива без інформаційного забезпечення. У науковому контексті

інформаційне забезпечення судово-експертної діяльності розглядають як сукупність організаційних, управлінських і правових заходів, спрямованих на відбір, зосередження та систематизування необхідних знань із різних галузей і джерел експертної практики, що в результаті формує інформаційні ресурси, необхідні для виконання експертних завдань [3].

Основні напрями розвитку системи інформаційного забезпечення, на думку фахівців, містять: реалізацію єдиної політики інформаційного забезпечення; створення універсальних інформаційних систем для органів виконавчої влади; забезпечення інформаційних підрозділів сучасною комп'ютерною технікою; створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків з гарантією їх повноти, актуальності й безпеки; упровадження сучасних інформаційних технологій та інших інновацій.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
2. Заруцький В. А. Інформаційно-довідкове забезпечення судових експертиз як наукова категорія. *Криміналістика і судова експертиза*. 2016. Вип. 61. С. 118—126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2016_61_15 (дата звернення: 08.04.2025).
3. Костюк Н. П., Степанець Д. С. Проблеми інформатизації процесу правозастосування. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1 (25). С. 102—108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krviz_2016_1_19 (дата звернення: 08.04.2025).